

ἐργασίαν καὶ ἀμαρτίαν διαίρειζονται (legend. διαπερίζοντες) πρῶτον, ὁ τῆς γαστριμαργίας, κ. τ. ε. *Joannis Damasceni de cogitationibus, et triplex animæ pars. Nosse oportet Christianos omnes, cogitationes quæ universas complectuntur, octo esse, quibus anima nostra continuis præliis lacessitur, atque tum ad continentiam tum ad actionem, tum etiam ad peccatum excitatur. Prima est, gulæ, etc.* Græcum epistolæ textum peramanter mihi ex Anglia transmisit, dum in vivis adhuc ageret, vir humanissimus doctissimusque Abrahamus Sellerus, descriptum ex Bibliothecæ suæ codice, in quo itidem proxime subsequēbatur tractatus ille alter Damasceni, quem statim subjiciam, *De virtutibus et vitiis*. Hunc enim epistolæ velut appendicem fuisse conjicio, tum quia in eo de triplici parte animæ disputatur, cujus mentio fit in titulō codicis Cæsarei, tum etiam ob epilogum, qui Epistolæ veluti postscriptum est. Et certe, priora verba hæc, si cod. Regium 2928, sequamur, Ἰστέον οὖν, *Scire agitur attinet*, tractatus seriem, quam alia præcesserint, indicant, non ejus exordium. Hujus porro posterioris lucubrationis translationem vir pereruditus Leo Allatius Combesio nostro miserat: Græca vero reperi in cod. Regio.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΤΗΣ ΠΟΝΗΡΙΑΣ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ.

JOANNIS DAMASCENI

DE OCTO SPIRITIBUS NEQUITIÆ.

1. Noveris, frater, octo cogitationes vitiosas esse, A quibus monachus infestatur, quemadmodum Patres narrant. Prima est cogitatio gulæ, secunda malæ et turpis cupiditatis, tertia avaritiæ, quarta tristitiæ, quinta iræ, sexta acedie, septima vanæ gloriæ, et octava superbie.

2. Incumbit itaque tibi, o monache, ut cognoscas, animumque diligenter advertas, quam affectione, quæ ab adversariis nostris et nequitie spiritibus proficiscatur, commoveri te et turbari sentias, et in quamnam cogitationem mens tua cum affectu, sive passione, proclivis sit.

3. Ac si quidem te gulæ aut voluptatis æstu cieri cognoscis, ventrem coerce, definito in pondere et mensura cibo et potu: separationem animæ B a corpore, judicium venturum, horrendamque gehennæ flammam, necnon regni cælestis desiderium, perpetuo memoria tene. Hoc pacto siquidem voluptatem ventris superare, atque abominari poteris.

4. Sin vero rursus a turpis vesanæque cupiditatis spiritu occuparis, frenando corpori, contemendæ animæ, vigiliis, cum assiduis precibus te ipsum exerce. 507 Insuper modestiam cole; neminem judices, aut laceres nec prorsus abomineris. Quin et mortem animo versa, sitim libens tolera, nullam prorsus cum mulieribus consuetudinem habe, ut nec earum vultum intuearis: atque hoc modo ab hac passione liberaberis.

α'. Γίνωσκε, ἀδελφὲ, ὅτι ὀκτώ εἰσιν οἱ λόγισμοὶ οἱ πολεμοῦντες τὸν μοναχόν, καθὼς λέγουσιν οἱ Πατέρες. Πρῶτον ὁ τῆς γαστριμαργίας· δεύτερος ὁ τῆς κακῆς καὶ αἰσχροῦς ἐπιθυμίας· τρίτος ὁ τῆς φιλαργυρίας· τέταρτος ὁ τῆς λύπης· πέμπτος ὁ τῆς ὀργῆς· ἕκτος ὁ τῆς ἀκηδίας· ἕβδομος ὁ τῆς κενοδοξίας· καὶ ὁ τῆς ὑπερηφανίας ὄγδοος.

β'. Ὅφελεις οὖν γινώσκειν, ὦ μοναχέ, καὶ προσέχειν ἀκριβῶς, εἰς ποῖον πάθος παρὰ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ πνευμάτων τῆς πονηρίας ἐκταράττη καὶ θορυβῆ, καὶ πρὸς ποῖον ἐμπαθὲς νόημα ὁ νοῦς σου συγκατατίθεται.

γ'. Καὶ εἰ μὲν συνορᾷς, ὅτι ὑπὸ γαστριμαργίας, καὶ ὑπὸ τρυφῆς ταράττη, στένωσόν σου τὴν γαστέρα, περιορίζων ἐν σταθμῶ καὶ μέτρῳ τὴν τροφήν καὶ τὸ πόμα· ἔχε μνήμην διηνεκῆ τοῦ χωρισμοῦ τῆς ψυχῆς, τῆς τε μελλούσης κρίσεως καὶ τῆς φθεραῦς γέεννης· ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ πόθου τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Οὕτω γὰρ δυνήσῃ τὴν ἡδονὴν διὰ γαστροῦ νικῆσαι, καὶ βδελύξασθαι.

δ'. Εἰ δὲ πάλιν ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς αἰσχροῦς καὶ κακῆς ἐπιθυμίας κατέχη, ἀσκησον ἐγκράτειαν σώματος, καὶ συντριβὴν ψυχῆς, καὶ ἀγρυπνίας, μετὰ ἐκτενοῦς προσευχῆς· πρὸς τούτοις ἔχε καὶ τὸ ἀπαρρησίαστον, καὶ τὸ μὴ κρίναι τινὰ ἢ καταλαλήσαι, ἢ τὸ παράπαν βδελύξασθαι. Ἐνθυμοῦ δὲ καὶ τὸν θάνατον, καὶ ἀγάπησον τὴν δίψαν· καὶ μηδὲως θέλει παραβάλλειν ταῖς γυναῖξιν, ἢ κἄν ὅλως τὴν τούτων ὄψιν ἰδεῖν, καὶ τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆση.

ε'. Εἰ δὲ θέλεις νικῆσαι τὴν φιλαργυρίαν, ἀγάπα Ἀ τὴν ἀκτημοσύνην, καὶ τὴν ἀτέλειαν· καὶ ἐνθυμοῦ τὴν τοῦ Ἰουδα κατάκρισιν καὶ ὅτι δι' αὐτῆς προδεδώκε τὸν Κύριον τοῖς ἀνόμοις· καὶ ὅτι πᾶς φιλάργυρος καὶ εἰδωλολάτρης καλεῖται παρὰ τῆς θείας Γραφῆς· καὶ ὅτι τῆς ἐλπίδος ἡμᾶς ἀφιστᾷ τοῦ Θεοῦ· καὶ ὅτι ἡ ἀπόλαυσις τῶν χρημάτων πρόσκαιρος, τοῖς δὲ φιλαργύροις ἡ κόλασις ἀθάνατος· ταῦτα οὖν λογιζόμενος, καὶ μηδὲν πλέον τῆς αὐταρκειᾶς ζητῶν, τὸ πάθος τοῦτο νικήσεις.

ς'. Εἰ δὲ πάλιν ἐκ τῆς κοσμικῆς λύπης ἐκταράττη, καὶ θορυβῆ, ὀφείλεις εὐχεσθαι συνεχῶς, καὶ τὴν ἐλπίδα πᾶσαν πρὸς τὸν Θεὸν θεῖναι, καὶ μελέτην ἀσχεῖν τῶν θείων Γραφῶν, καὶ μετ' εὐλαβῶν μοναχῶν καὶ φοβουμένων τὸν Κύριον συναναστρέφασθαι, καὶ πάντων τῶν παρόντων, ὡς μὴ ἔντων Β καταφρονεῖν, καὶ τὴν χαρὰν τὴν ἐν οὐρανοῖς ἐννοεῖν, τὰς τε τῶν δικαίων ἀπολαύσεις. Καὶ ἐὰν τυφθῆς ὑπό τινος, ἢ ἀτιμασθῆς, ἢ ἐκδιωχθῆς, μὴ λυπηθῆς, ἀλλὰ μᾶλλον χαῖρε· τότε δὲ μόνον λυποῦ, ὅταν εἰς Θεὸν ἀμάρτης· οὕτω γὰρ πνεύματι δυνήσῃ τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆναι.

ζ'. Ὅταν δὲ πάλιν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἀσυχολίας ταραττή, συμπάθειαν ἀναλαβοῦ*, καὶ δούλωσον πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ εἰ δυνατόν, νίπτε τοὺς πόδας αὐτῶν συνεχῶς ἐν ταπεινοφρονήματι, καὶ συγχώρησιν ζητεῖ παρὰ παντὸς ἀνθρώπου, καὶ τοὺς ἀσθενοῦντας συνεχῶς ἐπισκέπτου, τὴν τε γλῶσσαν κίνει πρὸς ψαλμῳδίαν, καὶ τάχιστα τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆσθαι.

η'. Εἰ δὲ τὴν ἀκηδῖαν θέλεις νικῆσαι, κάμνε τίποτε μικρὸν ἐργόχειρον, καὶ ἀναγίνωσκε, καὶ προσεύχου πυκνῶς μετ' ἐλπίδος βεβαίας τῶν καλῶν· ἐννοεῖ τοὺς τε ψυχορραγοῦντας, καὶ τὴν βίαν καὶ τὸν πνιγμὸν τῶν ἀμαρτωλῶν, πῶς ἀνηλεῶς τιμωροῦνται καὶ βασανίζονται, καὶ οὕτω τοῦ πάθους ἔξεις ἀνάπαυσιν.

θ'. Εἰ δὲ ὑπὸ τῆς κενοδοξίας καὶ τοῦ τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνου δεινῶς τυραννῆ, ὀφείλεις μηδὲν πρὸς ἐπίδειξιν τῶν ἀνθρώπων ποιεῖν, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν ἐργασίαν σου ποιεῖν ἐν κρυπτῷ, μηδενοῦς ἄλλου εἰδότης, ἢ τοῦ Θεοῦ μόνου· καὶ μὴ ἀγάπα τοὺς ἐπαίνους, μηδὲ τὰς τιμὰς τῶν ἀνθρώπων, μηδὲ τὰ καλὰ ἱμάτια, μηδὲ τὴν προτίμησιν, καὶ τὴν πρωτοκαθεδρίαν· μᾶλλον δὲ ἀγάπα ἵνα σε ψέγωσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ κατηγορῶσι καὶ ἀτιμάζωσι ψευδόμενοι· καὶ ἔχε ἑαυτὸν ἢ παντὸς ἀμαρτωλοῦ ἀμαρτωλότερον.

ι'. Εἰ δὲ ὑπὸ τοῦ δαιμονιώδους πάθους τῆς κακίστης ὑπερηφανίας σεαυτὸν ὄρας πολεμούμενον, ὀφείλεις μηδένα λοιδορῆσαι, ἢ κρίναι, ἢ ἐξουθενῶσαι τὸ σύνολον, ἀλλ' ἑαυτὸν περίφημα πάντων λογιζέσθαι, καὶ ἐννοεῖν συνεχῶς, ὅτι ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ

Quod si pecuniæ cupiditatem vis superare, aua paupertatem et vilitatem. Condemnationem Judæ animo versa, quodque propter avaritiam Dominum iniquis prodiderit; quod omnis avarus simulacrorum quoque servus vocatur in divinis Litteris; quod ea nos a spe in Deum ponenda avertit; quod demum pecuniarum possessio temporaria est, avaros vero manet immortalis pœna. Hæc tecum reputans, nec quidquam amplius quam sufficiat, quaritans, vitium hoc coercebis.

Quod si etiam mundanus mœror te percellit et turbat, assiduæ debes orationi operam dare, cum religiosi Deumque timentibus monachis conversari, præsentia omnia ac si non essent aspernari, lætitiæ cœlestem animo concipere, non remunerationes justorum. Si te quispiam verberat, contumeliave afficeris, aut te persequuntur, ne concidas animo: quin potius bono animo sis. Atque tunc solum mœre, cum in Deum peccaveris. Sic enim per spiritum poteris ab hoc morbo sanari.

Quando autem ira te rursum, effervescensque bilis concitabit, mansuetudinem indue, teque fratrum tuorum servum præbe. Sed et si fieri possit, cum humilitatis sensu horum frequenter pedes lava, indulgerique tibi postula a quovis homine. Infirmos sæpe visita, linguam ad psalmodiarum cantum move; ac brevi a vitio illo curaberis.

Si vero acediam velis subigere, labore manuum tantisper defatigare: incumbere lectioni, et assiduæ orationi vaca, cum certa bonorum obtinendorum spe. Animo versa eos qui extremos spiritus agunt, asperos quoque cruciatu, et præfoculationem peccatorum; quo pacto sine misericordia plectantur torqueanturque: atque hac ratione vitii huius sedationem obtinebis.

Sin a vana gloria et laudibus hominum graviter exagiteris, operæ pretium est, ut nihil quod hominibus ostentetur agas, sed omne tuum opus in abscondito facias, quod nemo nisi Deus solus videat. Cavesis etiam ne laudari cupias, aut ab hominibus honorari, neve pulchras vestes, neque primas partes, neque primum locum ambias. Quinimo nihil tibi charius sit et antiquius, quam ut homines mendacibus te convitiis, criminationibus, et contumeliis proscindant; ac teipsum habeo quovis peccatore nequiores.

Quod si tandem a dæmoniaca pessimæ superbiæ passione oppugnari te sentias, neminem prorsus debes sanis appetere, aut spretim habere; quin potius teipsum reputare tanquam omnium peripsema et purgamentum, et perpetuo pensare, nisi

* Coloss. iii, 5.

VARIE LECTIONES.

* Percheym. legisse videtur ἀναβαλοῦ. mansuetudinem indue. ἢ ἴσ' ἔχ. σεαυτὸν.

Domiaus ædificaverit domum, in vanum laborasse qui ædificent eam¹. Omnibus te debitorem existimes oportet, nihilque facias coram Deo et cunctis hominibus. Ne præfidens sis **508** donec sententiam audias; cum videris illum, qui, tametsi in nuptiali convivio recubuerat, vinctis manibus pedibusque ejectus est in tenebras sempiternas². Sed et quantumvis, seu jejuniis, seu vigiliis des operam; quantumvis humi cubes, psallas, patientiam colas, corpus frequenter inclines, aut boni quodlibet aliud facias, ne dixeris: Id meo labore meaque strenuitate gestum est: sed Dei adminiculo et auxilio totum ascribe, non tuæ diligentiae. Omni studio cura, frater, ut simplex rectaque semper conversatio tua sit, nec aliud in corde habeas, et aliud in ore. Hoc enim fraudulentum est. At perenni cum lacrymarum fonte orationi incumbere. Quod si ita egeris, lunestam pessimamque offensam et ruinam effugies.

Vitiorum porro alia quidem corporis sunt, alia animi. Corporis vitia dicimus, gulam, scortationem, ebrietatem, petulantiam: animi vero, odium proximi, invidentiam, vanam gloriam, superbiam. Atque hæc in animum nostrum agunt, ubi charitas et continentia absunt: illa vero jejunio et vigiliis coercentur. Tunc enim mens lucem propriam recipit, et absque ullo obice Deum intuetur.

Ex sanctissimi Patris Joannis Damasceni sermonibus sententiarum aliquot fragmentum, quas Bilibaldus Pircheymerus Norimbergensis Claræ sorori suæ, apud S. Claram Norimbergæ moniali ex Græcis Latinas fecit.

Octo sunt passiones, quibus admodum (præcipue spirituales) impugnantur homines, gula videlicet, turpis concupiscentia, avaritia, ira, adversitas, acedia, vana gloria et superbia.

Hæc itaque vitia discerni, et summa diligentia cognosci debent, ut cum aliquo illorum tentatur homo, semper arma, quibus se munire possit, præparata habeat.

Si gula impugnaris, ventrem coerce: numero et mensura cibus et potus sumatur; animæ separatio a corpore, judicium venturum, et horrenda gehennæ flamma, pariter et regni cœlestis desiderium, assidue coram oculis obversentur: sicque ventris opprimetur voluptas.

Si turpis et carnalis te male vexat concupiscentia, illam vigiliis, labore, orationibus et inedia expelle: proderit et mortis meditatio, mortiferique gaudii supplicium, ac sexus alterius declinatio.

Avaritia vincitur liberalitate, et rei pecuniariae contemptu, pariter et cogitatione illa, quod ob avaritiam Dominum et magistrum Judas tradidit, et quod omnis avarus a Scriptura divina idolola-

Α οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες· καὶ πάντοτε χρεωφειλέτην λογίζεσθαι ἑαυτὸν, καὶ ἐξουθενεῖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ πάντων ἀνθρώπων. Καὶ μὴ θάρσει, ἕως οὗ τὴν ἀπόφασιν δέξῃ· ὄρων ἐκείνον, τὸν καὶ μετὰ τὴν ἐν νυμφῶνι κατάκλισιν, χεῖρας καὶ πόδας δεσμούμενον, καὶ εἰς τὸ σκότος αἰώνιον ἐξοριζόμενον· Ἀλλὰ κἂν νηστεύῃς, κἂν ἀγρυπνῆς, κἂν χαμαικοιτῆς, κἂν ψάλλῃς, κἂν διαμονῆς, κἂν μετανοίας πολλάς ποιῆς, κἂν ἄλλα τι καλὸν ποιῆς, μὴ λέγῃς, ὅτι ἐξ ἰδίου μου κόπου, ἢ ἀπὸ ἰδίας προθυμίας γεγένηται, ἀλλ' ἐκ τῆς Θεοῦ βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως γίνεται, καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἐμῆς σπουδῆς. Σπούδατον πάντοτε, ἀδελφὲ, ἵνα ὑπάρχῃς ἀεὶ ἀπλοῦς καὶ ἄμωμος· καὶ μὴ ἔχῃς ἄλλα ἐν τῇ καρδίᾳ, ἄλλα ἐν τῷ στόματι σου· τοῦτο γὰρ δόλιόν ἐστι· καὶ συνεχῶς μετὰ δακρῦων προσεύχου· καὶ οὕτω ποιῶν ἀπαλλαγῆσθαι τοῦ ὀλεθρίου καὶ πονηροῦ παραπτώματος.

Τῶν παθῶν, τὰ μὲν ἐστὶ σωματικά, τὰ δὲ ψυχικά· καὶ σωματικά μὲν λέγομεν, γαστριμαργίαν, πορνείαν, μέθην, ἀσέλγειαν. Ψυχικά δὲ, μῖσος πρὸς τὸν πλησίον, φθόνον, ἔριν, κενοδοξίαν, ὑπερηφανίαν. Αὐτὰ δὲ ἐνεργοῦσιν εἰς τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, ἀπούσης ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας· τὰ δὲ ὑπὸ νηστείας καὶ ἀγρυπνίας. Τότε γὰρ ὁ νοῦς καὶ τὸ οἰκεῖον φῶς ἀπολαμβάνει, καὶ τὸν Θεὸν ἀπαρεμποδίστως ἑρᾷ.

C Ira vocatur, quodque pecuniis ad breve tempus frui datur, morsque amara vitam acerbam avari sequatur: quapropter si nihil ultra quam sufficiat quæretur, passio hæc evitatur.

Si adversitate aliqua perturbaris, ora et spem cunctam ad Deum dirige, et passionem Christi, nostræque imbecillitatem naturæ contemplare; præsentia cuncta et vana despice; gratiam cœlestem et justorum fruitionem venturam perpende. Id si feceris, nulla injuria seu contumelia contristaberis: sed solum Dei offensio te perturbabit.

Si te ira exstimulat, mansuetudinem indue et ad Psalmorum decantationem perurge; malum in bono vince, majori cede, æqualem perfer, minori parce, prudentemque concordiam cum omnibus exerce hominibus, memor quam mansuetus agnus innocens ad mortem deductus sit.

Si acedia infestaris, teipsum laborando, meditando, orando et legendo excita: spes firma te instiget, ut considerare possis, quantum inter frigidam pigritiam et calidum intersit fervorem quorum unum, a ventura separat gloria, alterum regni cœlestis te hæredem creat.

¹ Psal. cxvi, 1.

Quodsi vana tentaris gloria, teipsum scrutare, A omnis animi elatio lacrymarum fonte exstinguatur. nihilque ad laudem seu demonstrationem perage humanam. Sed omnis operatio tua in occulto fiat, nemine præterquam Deo solo vidente, ad quem universa referantur opera. Hominum laudes, honores, prælationes, et similia contemne: et magis amplectere, si te accusant et contumelia afficiunt, mentientes et odio habentes, peccatores.

Si a dæmoniaca et pessima superbæ oppugnaris passione, neminem judica; sed solum teipsum circumspice et cognosce: humilem te coram Deo ostende, et inferiorem omnibus te existima hominibus, audaciam et animi tumorem rejice, jejuniis, orationibus, vigiliis insiste: et cum te quid recte facere contigerit, non potentiæ tuæ illud ascribe, sed divinæ pietati id totum acceptum refer: simplex B exantlata fragili et misera vita, ad perpetuam beatudinis gloriam feliciter pervenire valeamus. Amen.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν^c,
ψυχικῶν καὶ σωματικῶν.

Ἰστέον οὖν ὅτι διπλοῦς^d ὢν ὁ ἄνθρωπος, ἤγουν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, διπλᾶς ἔχει καὶ τὰς αἰσθήσεις, καὶ τὰς τούτων ἀρετάς^e καὶ πέντε μὲν εἰσι τῆς ψυχῆς, καὶ πέντε τοῦ σώματος. Καὶ αἱ μὲν ψυχικαὶ αἰσθήσεις, ἅς καὶ δυνάμεις αὐτὰς οἱ σοφοὶ λέγουσιν, εἰσὶν αὗται· νοῦς, διάνοια, δόξα, φαντασία, καὶ αἰσθησις. Αἱ δὲ σωματικαί, ὄρασις, ὕσφρησις, ἀκοή, γεῦσις, καὶ ἀφή· ὅθεν τοι διπλαῖ τούτων αἱ ἀρεταί, διπλαῖ καὶ αἱ κακίαι· ὥστε ἀναγκαῖον εἶδέναι σαφῶς πάντα ἄνθρωπον, πόσα μὲν εἰσι τὰ ψυχικὰ πάθη, ποῖα δὲ τὰ σωματικὰ· καὶ ψυχικὰς μὲν ἀρετάς λέγομεν εἶναι προηγουμένως γενικωτάτας τέσσαρας ταύτας, αἰτινὰς εἰσιν αὗται, ἀνδρεία, φρόνησις, σωφροσύνη, καὶ δικαιοσύνη· καὶ ἐκ τούτων ἀποτίκτονται ψυχικαὶ ἀρεταί· πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη, προσευχή, ταπείνωσις, πραότης, μακροθυμία, ἀνεξικακία, χρηστότης, ἀοργησία, γνῶσις θεία, τὸ ἄθυμον, τὸ ἀπλοῦν, τὸ ἀτάραχον, τὸ ἀνυπόκριτον, τὸ ἄτυφον, τὸ ἀνυπερήφανον, τὸ ἀφθονον, τὸ ἄδολον, τὸ ἀφιλάργυρον, τὸ συμπαθές, τὸ ἐλεημονητικόν, τὸ μεταδοτικόν, τὸ ἀφοβον, τὸ ἄλυπον, τὸ κατανοητικόν, τὸ αἰδεστικόν, ἡ εὐλάβεια, ἡ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐφεσις, ἡ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ δρεξις, ἡ τῆς υἰοθεσίας ἐπιθυμία.

Ἀρεταὶ δὲ σωματικαὶ αὗται, μᾶλλον δὲ ἐργαλεῖα ἀρετῶν, ἐν γνώσει καὶ κατὰ Θεὸν γινόμεναι, ἔξω τε πάσης ὑποκρίσεως καὶ ἀνθρωπαρεσκειᾶς, εἰς προκοπὴν ταπεινώσεως, καὶ ἀπαθείας φέρουσαι τὸν ἄνθρωπον· ἐγκράτεια, νηστεία, δίψα, ἀγρυπνία,

^c Matth. xxii, 13.

VARIÆ LECTIONES.

^c Hujus opusculi titulus apud Allatium in *Symmictis* est, Περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, *De virtute et vitio*. In cod. Reg. Λόγος ψυχωφελιμώτατος καὶ θαυμάσιος· *Sermo animis utilissimus et admirandus*. Cl. Selleri codicem sequor. ^d Codd. Allatii et Selleri. Reg. Ἰστέον οὖν, ὅτι διπλοῦς ἐστίν. ^e Quid si: *Alienus ab invidia animus?* Græce ἀφθονον. Hæc enim summa præclaraque virtus est.

SANCTI PATRIS NOSTRI.

Joannis Damasceni, *De virtute et vitio*.

Animadvertendum est, hominem, cum ex duobus constet, anima scilicet et corpore, duplices quoque sensus habere, eorumque duplices esse facultates. Quinque porro sunt animi sensus, et quinque corporis. Et animi quidem sensus, quos facultates philosophi nuncupant, ii sunt: C mens, cogitatio, opinio, imaginatio, et sentiendi vis. Corporis vero, visus, odoratus, auditus, gustus, et tactus. Hinc earum virtutes, et vitia duplicia. Quare necesse fuerit, quemcunquo aperte dignoscere quot animæ sint virtutes, et quot corporis; et rursum quæ ægritudines animæ, et quæ corporis. Et animæ virtutes dicimus esse, in primis fortitudinem, prudentiam, temperantiam, justitiam: ex quibus etiam animæ virtutes adnascuntur, fides, spes, charitas, oratio, humilitas, placiditas, tolerantia, clementia, bonitas, lenitas, Dei cognitio, alacritas, simplicitas, tranquillitas, sinceritas, modestia, incuriositas, liberalitas^e, sui demissio, integritas, pecuniarum contemptus, compassio, misericordia, securitas, munificentia, indolentia, compunctio, pudor, reverentia, pietas, futurorum bonorum desiderium, regni Dei appetentia, ut tandem in filios adoptemur concupiscentia.

Virtutes vero corporis hæc sunt, seu potius instrumenta virtutum, in cognitione et secundum Deum actitatæ, præter omnem simulationem et ambitionem et placendi hominibus studium, in progressum humilitatis atque indolentiæ manu-

ducentes homines: continentia, jejunium, fames, sitis, vigilia, per totam noctem statio, genuum spissa flexio, a balneis abstinentia, unica tantum tunica contentum esse, cibis siccis uti, sero et paucis cibari, aquæ potus, humi dormitio, paupertas, inopia, austeritas*, cultus corporis negligentia, sui ipsius contemptus, vita solitaria, quieta, domi se continere, penuria, frugalitas, silentium, propriis manibus opus conficere, et quæcunque malorum tolerantia, et corporea exercitatio. Quæ omnia, si corpus valeat, beneque illi sit, et carnis perturbationibus vexetur, quam maxime necessaria et conducibilia sunt: si male se habet, Deique ope perturbationibus superior est, non adeo necessaria sunt, cum sancta sui demissio et gratiarum actio omnia impleat.

510. Picendum consequenter est de animi et corporis vitiis, ægritudinibus nempe. Animæ ægritudines hæ sunt: oblivio, ignavia, et inscitia. Ex his tribus animi oculus, sive mens obtenebrata, obnoxia fit omnibus affectibus, qui sunt, impietas, prava opinio, hoc est hæresis quæcunque, blasphemia, furor, iracundia, amaror, subita ira, inhumanitas, injuriarum memoria, obtrectatio, condemnatio, tristitia absque ratione, timor, metus, contentio, æmulatio, invidentia, vana gloria, superbia, simulatio, mendacium, infidelitas, avaritia, rerum materialium amor, affectio, in terrena propensio, acedia, pusillanimitas, ingratitude, murmuratio, jactantia, opinio de seipso, tumor, arrogantia, dominandi appetitus, studium placendi hominibus, dolus, imprudentia, vecordia, adlatio, fictio, simulatio†, duplicitas, peccatorum approbationes ex ea parte quæ perturbationibus obnoxia est, et continua eorumdem meditatio, cogitationum error, sui ipsius amor, quæ est malorum mater malorumque omnium radix avaritia, et improbitas, et malitia.

Corporis vero vitia sunt, gula, voracitas, luxus, ebrietas, latens comestio, variæ voluptates, fornicatio, adulterium, incontinentia, impuritas, incestus, puerorum stuprum, cum jumentis coitus, desideria prava, et quæcunque præter naturam sunt, et affectus improbi, furtum, sacrilegium, latrocinium, homicidium, quæcunque corporis relaxatio, et voluptatum carnis usus, et potissimum si corpus valeat: vaticinia, incantationes, auguria, sortilegia, ornatus appetitio, superfluitates, mollities, elegantiae nimium studium, facierum fricationes, execrandum otium, ambitiones, alearum ludus, nimius deliciarum mundi abusus, vita corpus deperiens, quæ mentem saginando terrestrem et pecudibus non absimilem reddit, neque eam usquam ad Deum et ad virtutis opera regredi permittit.

Radices vero vitiorum omnium, et, ut alius quis-

στάσις παννύχιος, κάμψις γονάτων συνεχής, ἀλουσία, μονοχιτωνία, ξηροφαγία, βραδυφαγία, βραχυφαγία, ὕδροποσία, χαμευνία, πτωχεία, ἀκτιμοσύνη τὸ αὐχμηρόν, τὸ ἀκαλλώπιστον, τὸ ἀφίλαυτον, τὸ μεμονωμένον, τὸ ἥσυχον, τὸ ἀπρόβιτον, τὸ ἐνδεές, τὸ αὐταρκές, τὸ σιώπηλδον, τὸ ταῖς οἰκείαις χερσὶν ἐργόχειρον μετέρχεσθαι, καὶ πᾶσα κακοπάθεια, καὶ ἀσκησις σωματικὴ ἅπερ ἅπαντα, τοῦ σώματος βιωστοῦντος, καὶ ὑπὸ τῶν σαρκικῶν παθῶν ὀχλουμένου, ἀναγκαιότατα καὶ ὠφελιμώτατα ἄσθενοῦντος δέ, καὶ Θεοῦ βοηθείᾳ τούτων περιγενομένου, οὐ τοσοῦτον ἀναγκαῖά εἰσιν, ὡς τῆς ἀγίας ταπεινώσεως, καὶ εὐχῆς τὰ πάντα ἀναπληροῦσης.

cum sancta sui demissio et gratiarum

B Ὀφείλομεν οὖν εἰπεῖν, καὶ περὶ τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν, ἤγουν παθῶν· καὶ ψυχικὰ μὲν εἰσι πάθη ταῦτα, λήθη, βραθυμία, καὶ ἄγνοια· ὑφ' ὧν δηλαδὴ τῶν παθῶν τούτων ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς, ἦτοι ὁ νοῦς, σκοτιζόμενος, κυριεύεται ὑπὸ πάντων τῶν παθῶν, ἅτινά εἰσι ταῦτα, ἀσέβεια, κακοδοξία, ἤγουν πᾶσα αἵρεσις, βλασφημία, θυμὸς, ὀργή, πεκρία, ἐξυχολία, μισανθρωπία, μνησικακία, καταλαλία, κατάκρισις, λύπη ἄλογος, φόβος, δειλία, ἔρις, ζῆλος, φθόνος, κενοδοξία, ὑπερηφανία, ὑπόκρισις, ψεῦδος, ἀπιστία, πλεονεξία, φιλοῦλία, προσπάθεια, σχέσις γῆινων, ἀκηδία, μικροψυχία, ἀχαριστία, γογγυσμὸς, τύφος, οἷησις, σοβαρότης, ἀλαζονεία, φιλαρχία, ἀνθρωπαρέσκεια, δολιότης, ἀναίδεια, ἀναίσθησις, κολακεία, ὑπουλότης, εἰρωνεία, διψυχία, αἰ συγκαταθέσεις τῶν ἀμαρτημάτων ἐκ τοῦ παθητικοῦ μέρους, καὶ ἡ συνεχὴς τούτων μελέτη, πλάνη λογισμῶν, φιλαυτία ἡ τῶν κακῶν γεννήτρια, καὶ ἡ ρίζα πάντων τῶν κακῶν φιλαργυρία, κακοθήειά τε καὶ πονηρία..

D Σωματικὰ δὲ πάθη· γαστριμαργία, λαιμαργία, τρυφή, μέθη, λαθροφαγία, φιληδονία ποικίλη, πορνεία, μοιχεία, ἀσέλγεια, ἀκαθαρσία, αἰμομιξία, παιδοφθορία, κτηνοβατία, ἐπιθυμίαι κακαὶ, καὶ πάντα τὰ παρὰ φύσιν καὶ αἰσχρὰ πάθη, κλεψία, ἱεροσυλία, ληστεία, φόνος, σωματικὴ ἀνεσις καὶ ἀπόλαυσις τῶν θελημάτων τῆς σαρκὸς, ὑγιαίνοντος μᾶλλον τοῦ σώματος, μαντεῖαι, μαγεῖαι, γοητεῖαι, οἰωνισμοὶ, κληδονισμοὶ, φιλοκοσμῖαι, περπερεῖαι, βλακείαι, καλλωπισμοὶ, ἐπιτρίμματα προσώπων, ἡ κατάκριτος ἀργεία, μετεωρισμοὶ, κυβείαι, ἡ ἐμπαθῆς τῶν τοῦ κόσμου ἡδέων παράχρησις, ἡ φιλοσώματος ζωὴ, ἡ τις παχύνουσα τὸν νοῦν, γεώδη καὶ κτηνώδη τοῦτον ἀποτελεῖ, καὶ οὐδέποτε πρὸς Θεόν, καὶ τὴν τῶν ἀρετῶν ἐργασίαν ἀνανεοῦσθαι ἔξ.

Ῥίζαι δὲ πάντων τῶν παθῶν, καὶ, ὡς ἂν εἶπο

VARIAE LECTIONES.

* Quid etiam si *squalorem*, ponas? † Ironia scilicet. Sic per approbationes, consensum peccatis præstitum innuit. ‡ Allatus legit melius ἀνανεοῦσθαι, regredi.

τις προπέτεια, φιληδονία, φιλοδοξία, φιλαργυρία, ἀφ' ὧν ἀποτίκτεται πᾶν κακόν. Οὐχ ἀμαρτάνει δὲ ὁ ἄνθρωπος οὐδεμίαν ἀμαρτίαν, εἰ μὴ πρότερον οἱ κίραται οὗτοι γίγαντες, καθὼς φησὶν ὁ ἐν ἀσκηταῖς σοφώτατος, Μάρκος περιγέγωνται καὶ κατακυριεύσωσιν αὐτοῦ· ἦτοι λήθη, ῥαθυμία, καὶ ἄγνοια· ταῦτα δὲ ἀποτίκτει ἡδονὴ καὶ ἀνεσις, τὸ ἀγαπᾶν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸν περισπασμόν· πρωταίτιος δὲ τούτων ἀπάντων, καὶ οἷα μήτηρ κακίστη, ὡς προείρηται, ἡ φιλαυτία, ἡ γουὶν ἄλογος φιλία τοῦ σώματος καὶ ἐμπαθὲς προσπάθεια· διάχυσις γὰρ καὶ ἐκλυσις νοῦς μετὰ εὐτραπείας καὶ αἰσχρολογίας, πολλῶν κακῶν καὶ πτωμάτων πρόξενος, ὡς ἡ παρρησία, καὶ ὁ γέλως.

Πρὸς τούτοις δὲ πᾶσι χρὴ γινώσκειν, ὡς ποικίλη τις ἐστὶ καὶ πολύτροπος ἡ ἐμπαθὲς φιληδονία, καὶ πολλὰ αἰ ἀπατῶσαι τὴν ψυχὴν ἡδοναί, ὅταν μὴ νήφουσα πρὸς θεόν, αἰρεται τῷ θεῷ φόβῳ, καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ ἀγάπῃ, τῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας ἐπιμελουμένη. Μυρίαὶ γὰρ φέρονται ἡδοναὶ πρὸς ἑαυτὰς ἔλκουσαι τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμούς· αἱ τῶν σωμάτων, αἱ τῶν χρημάτων, αἱ τῆς τρυφῆς, αἱ τῆς δόξης, αἱ τῆς ῥαθυμίας, αἱ τῆς ὀργῆς, αἱ τῆς δυναστείας, αἱ τῆς φιλαργυρίας, αἱ τῆς πλεονεξίας· καὶ φαίνονται ἐν ἀπάτῃ λαμπρὰς ἔχουσαι τὰς ὄψεις, καὶ εὐαρέστους· ἱκαναὶ ἐπισπάσασθαι τοὺς περὶ ταῦτα ἐπτοημένους, καὶ μὴ σφόδρα τῆς ἀρετῆς ἐρῶντας, καὶ τὴν ταύτης ὑπομένοντας σκληρότητα. Καὶ πᾶσα γὰρ σχέσις γῆινῃ, καὶ ἡ πρὸς τι τῶν ὑλικῶν προσπάθεια, ἡδονὴν καὶ τέρψιν ποιεῖ τῷ προσπαθητικῷ, καὶ ἀνόνητον καὶ βλαβεράν. Τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικὸν ἐμπαθὲς ἐν τούτῳ δεικνύει, ὡς τούτου ἕνεκεν, θυμῷ καὶ ὀργῇ, λύπη τε καὶ μνησιχακίᾳ, τῇ τοῦ ποθομένου ἀποστερήσει τὸν ἠττώμενον καθυποβάλλεσθαι. Εἰ δὲ μετὰ τῆς προσπάθειας καὶ μικρὰ ἐπικρατήσῃ συνήθεια, ἀναισθητῶς φάναι, καὶ ἀνιάτως ἄχρι τέλους τῆς ἀλόγου προσπάθειας ἔχεσθαι, διὰ τῆς ἐνταῦθα κεκρυμμένης ἡδονῆς τὸν ἀλόγῃ παρασκευάζει. Πολυσχεδῆς γὰρ ἐστὶν ἡ τῆς ἐπιθυμίας ἡδονὴ, ὡς προείρηται· καὶ οὐ μόνον τῇ πορνείᾳ, καὶ τῇ ἄλλῃ σωματικῇ ἀπολαύσει ἀποπληροῦται, ἀλλὰ καὶ τοῖς λοιποῖς πάθεσιν. Ἐπεὶ τὸ σωφρονεῖν οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ, τὸ πορνείας ἀπέχεσθαι, καὶ τῶν ὑπογαστρῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἡδονῶν ἐκτὸς εἶναι. Ἐνθεν καὶ ὁ φιλοχρηματίας καὶ ὁ φιλαργυρίας, καὶ ὁ πλεονεξίας ἐρῶν, ἀκόλαστος· ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνος σώματος ἐρᾷ, οὕτω καὶ οὗτος χρημάτων. Μᾶλλον δὲ οὗτος ἀκολαστότερος, ὅσω οὐδὲ τοσαύτην ἔχει βίαν ἐκ τῆς φύ-

* In Moral.

quam diceret, primæ causæ^b, intemperantiaⁱ, ambitio, et avaritia, ex quibus malum omne adnascitur; neque unquam homo in aliquo delinquit, ni prius gigantes isti validi, ut inter ascetas sapientissimus Marcus ait^a, advenerint, eumque debellarint: vel oblivio, ignavia, et inscitia. Eas generant voluptas et recreatio, humanæ gloriæ salutationisque ambitus. Ac horum omnium prima causa, et veluti mater pessima, ut supra diximus, sui ipsius amor est, absque ratione nempe corporis amor et impensus affectus. Diffusio ac dissolutio mentis cum scurrilitate, et verborum obscenitate in multa mala atque errores impellunt, quemadmodum dicendi libertas, et risus.

Ante vero omnia sciendum est, variam et multiplicem esse perturbationibus obnoxiam intemperantiam, et plerasque quæ animum deludunt voluptates; dum anima non usquequaque vigil et sobria, divino non fuleitur timore, et erga Christum amore, in virtutum cultu segniter se gerit, **511** Namque innumeræ circumaguntur voluptates, quæ oculos animæ in se pelliciunt: quales sunt rerum corporearum, pecuniarum, luxus, gloriæ, negligentia, iræ, dominii, quæstus, cupiditatis, avaritiæ. Apparentque cum fraude, faciem splendidam ac desiderabilem præ se ferentes, eosque qui circa similia inserviunt, nec sunt virtutum studiosi, sed coacte ac resistenter eas sustinent, abducere comparatæ. Etenim quicumque ad res terrenas affectus, et ad aliquid materiale propensio voluptatem et gaudium inutile, imo noxium, in patiente excitant, partem eam animæ, quæ voluptate alitur, non sine perturbatione, ostendunt: adeo ut propterea furori, et iræ, et mærori, et injuriarum recordationi, concupiti privatione, quæ superatur ab illis, subdatur. Si vero (1) cum affectione usus quoque licet pusillus invaluerit, prohi stuporem! facit, ut qui ab eis captus fuerit, ad finem usque rationis expertis affectionis per clanculum in ea delitescens voluptatem incurabilis permaneat. Etenim, ut diximus, concupiscentiæ voluptas multiplex est, nec fornicatione tantum aliave corporis oblectatione completur, sed cæteris etiam affectibus: quandoquidem et continentia non id solummodo est, a fornicatione, et iis quæ sub ventre sunt, voluptatibus lilerum esse. Quapropter qui avaritiæ operam navat, intemperans est. Quemadmodum enim ille corpus, ita et hic pecunias deperit. Imo hic eo

VARIÆ LECTIONES.

* Vox Græca proclivitates, significat. ⁱ Seu voluptatum amorem.

NOTÆ.

(1) Periodus hæc sic etiam reddi potest: Sin autem cum affectione vel modica consuetudo obtineat, id efficit, ut ille a delitescens voluptate victus

et captus, insensibili quodam modo, ac sine ullo remedio, ad finem usque irrationabili voluptati addictus perseverat.

intemperantior, cum non tanta vi ex natura eum compellente agatur. Nam sane ille vere ignarus et multo maxime habebitur [auriga] non qui effrenem equum agere [aut continere] nescit, sed qui mansuetum et obedientiorem sibi subdere non potest. Et undequaque manifestum est, supervacaneum, nec secundum naturam esse pecuniarum appetitum; tanquam qui non a natura, sed ex prava electione vim patitur. Ideoque citra veniæ spem peccat, qui ab eo libens volensque superatur. Quapropter plane nos addiscere decet, non in luxu tantum et corporum usu voluptatem sitam ac præfinitam esse, sed in quocunque affectu (2) dilecto. Ut vero affectus secundum trinam animæ divisionem dignoscantur, hæc etiam quam brevissime addere propter continentiam (3) opportunum judicavimus.

De triplici parte animæ.

Anima itaque dividitur in tres partes: in eam quæ ratione, et in eam quæ ira ducitur, et in eam quæ voluptate alitur. Illius quæ ratione ducitur, peccata sunt hæc: infidelitas, hæreses, stultitia, blasphemia, ingratitude, approbationes peccatorum ex ea parte quæ perturbationibus obnoxia est, procedendum. At horum malorum sanatio et medicina sine ulla hæsitacione fuerit, fides in Deum, vera firmaque et recta dogmata, eloquiorum Spiritus assidua meditatio, pura et nunquam cessans oratio, et erga Deum gratiarum actio.

De facultate irascente.

Illius vero quæ ira ducitur, peccata sunt: crudelitas, **512** odium, immisericordia, injuriarum recordatio, invidentia et continua circa hæc meditatio. Horum sanatio et medicina, humanitas, amor, placiditas, in fratres charitas, commiseratio, injuriarum tolerantia, et bonitas.

De facultate concupiscente.

Illius quæ voluptate alitur, peccata sunt hæc: gula, voracitas, ebrietas, fornicatio, adulterium, impuritas, intemperantia, avaritia, inanis gloriæ ambitio, necnon auri et argenti, et corporearum voluptatum desiderium. Eorum vero sanatio et medicina, jejunium, continentia, labor, paupertas, pecuniarum in pauperes distributio, immortalium futurorum desiderium, regni Dei appetentia, et ut in filios adoptemur concupiscentia.

Tradenda præterea est cognitio cogitationum obnoxiarum perturbationibus, per quas omnia peccata committuntur.

Cogitationes quæ malitiam includunt, sunt octo. Prima est gula, secunda fornicationis, tertia avaritiæ, quarta iræ, quinta tristitiæ, sexta acediæ, septima inanis gloriæ, octava superbiæ.

Ασέως συνωθοῦσαν αὐτόν. Καὶ γὰρ ἀμαθὴς ἤνιχος ἐκεῖνος ἂν, ὡς ἀληθῶς καὶ μάλιστα λέγοιτο, οὐχ ὁ τὸν σκληρὸν καὶ δυσήνιον μὴ κατέχων ἵππον, ἀλλ' ὁ τὸν ἡμέρον καὶ ἐπεικίεστερον, μὴ δυνάμενος ὑποτάξαι. Καὶ δῆλόν ἐστι πανταχόθεν, ὡς περιττὴ καὶ οὐ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἡ τῶν χρημάτων ἐπιθυμία, ἅτε μὴ ἐκ φύσεως τὴν βίαν ἔχουσα, ἀλλ' ἐκ τῆς μοχθηρᾶς προαιρέσεως. Διὸ καὶ ἀσύγγνωστα ἀμαρτάνει ὁ ταύτη ἐκὼν ἠτιώμενος· ὥστε χρὴ σαφῶς ἐπιγινώσκειν ἡμᾶς, οὐκ εἰς τρυφὴν μόνον, καὶ τὴν τῶν σωμάτων ἀπόλαυσιν ἢ φιληδονία ὀρίζεται, ἀλλ' ἐν παντὶ τρόπῳ καὶ πράγματι προαιρέσει ψυχῆς ἀγαπωμένῳ καὶ προσπαθείᾳ. Ἴνα δὲ σαφέστερον ἔτι τὰ πάθη κατὰ τὸ τῆς ψυχῆς τριμερὲς διαγινώσκηται, καὶ τὰδε ἐν ἐπιτόμῳ προσθῆναι διεκρίναμεν.

Περὶ τοῦ τριμεροῦς τῆς ψυχῆς.

Ἡ ψυχὴ διακρίθεται εἰς τρία· λογιστικὴν, θυμικὴν, καὶ ἐπιθυμητικὴν. Ἐκ τοῦ μὲν λογικοῦ τὰ ἀμαρτήματα εἰσι ταῦτα· ἀπιστία, αἵρεσις, ἀφροσύνη, βλασφημία, ἀχαριστία, καὶ αἱ συγκαταθέσεις σωματικῶν ἀμαρτημάτων, αἱ γίνονται ἐκ τοῦ παθητικοῦ μέρους. Ἡ δὲ τούτων τῶν κακῶν ἴασις καὶ θεραπεία ἡ ἀδίστακτός ἐστι πίστις πρὸς τὸν Θεόν, τὰ ἀληθινὰ καὶ ἀπλανῆ καὶ ὀρθόδοξα δόγματα τῆς εὐσεβείας, ἡ συνεχῆς μελέτη τῶν λογίων τοῦ πνεύματος, ἡ καθαρὰ προσευχὴ καὶ ἀλλειπτος, καὶ ἡ πρὸς Θεὸν εὐχαριστία.

Περὶ τοῦ θυμικοῦ.

Τοῦ δὲ θυμικοῦ τὰ ἀμαρτήματα εἰσι ταῦτα· ἡ ἀσπλαγχνία, τὸ μῖσος, τὸ ἀσυμπαθές, τὸ μνησίκακον, ὁ φθόνος, καὶ ὁ φόβος, καὶ ἡ συνεχῆς πρὸς τὰ τοιαῦτα μελέτη. Ἡ δὲ τούτων ἴασις καὶ θεραπεία, ἡ φιλανθρωπία, ἡ ἀγάπη, καὶ ἡ χρηστότης.

Περὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ.

Τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ τὰ ἀμαρτήματα εἰσι ταῦτα· ἡ γαστρικὴ γριγία, ἡ λαιμαργία, ἡ οἰνοφλυγία ἢ πορνεία, ἡ μοιχεία, ἡ ἀκαθαρσία, ἡ ἀσέλγεια, ἡ φιλοχρηματία, ἡ τῆς κενῆς δόξης ἐπιθυμία, χρυσοῦ τε καὶ πλούτου, καὶ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν. Ἡ δὲ τούτων ἴασις καὶ θεραπεία, ἡ νηστεία, ἡ ἐγκράτεια, ἡ κηκοπάθεια, ἡ ἀκτημοσύνη, ὁ τῶν χρημάτων πρὸς πένητας σκορπισμὸς, ἡ τῶν μελλόντων ἐκείνων ἀθανάτων ἀγαθῶν ἔφεσις, ἡ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ὄρεξις, καὶ ἡ τῆς υἰοθεσίας ἐπιθυμία.

Δέον οὖν ἐνθῆναι ἡμᾶς καὶ τὴν διάγνωσιν τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν, δι' ὧν πᾶσα ἀμαρτία τελείται.

Ὅκτι εἰσι πάντες οἱ περιεκτικοὶ τῆς κακίας λογισμοί· ὁ τῆς γαστριμαργίας, ὁ τῆς πορνείας, ὁ τῆς φιλαργυρίας, ὁ τῆς ὀργῆς, ὁ τῆς λύπης, ὁ τῆς ἀκηδίας, ὁ τῆς κενοδοξίας, καὶ ὁ τῆς ὑπερηφάνιας.

NOTÆ.

(2) Græc. habet τρόπῳ, clariori sensu, in quocunque modo. Legit Allatius τόπῳ.

(3) Nihil prorsus de continentia habet Græcus contextus.

Τούτους ὀκτῶ λογισμοὺς παρενοχλεῖν μὲν, καὶ μὴ παρενοχλεῖν, οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστι· ἐμμένειν δὲ, ἢ πάθος κινεῖν, ἢ μὴ κινεῖν, τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστιν.

Ἄλλο δὲ ἐστὶ προσβολή, καὶ ἄλλο συνδοιασμός, καὶ ἄλλο πάλη, καὶ ἄλλο πάθος, καὶ ἄλλο συγκατάθεσις, ἢ ἐγγιζούσα καὶ παρομοιοῦσα τῇ πράξει, καὶ ἄλλο ἐνέργεια, καὶ ἄλλο αἰχμαλωσία.

Καὶ προσβολή μὲν ἐστὶν ἡ ἀπλῶς γινομένη παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ὑπόμνησις· οἷον, *ποίησον τόδε ἢ τόδε*. Ὡς ἐπὶ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν· « Εἰπέ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτος γένωνται· » τοῦτο ὡς εἴρηται, οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἐστι.

Συνδοιασμός δὲ ἐστὶν ἡ παραδοχή τοῦ ὑποβαλλομένου λογισμοῦ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οἷον μετ' αὐτοῦ μελέτη καὶ ἐνήδονος ὁμιλία ἢ παρὰ τῆς προαιρέσεως ἡμῶν. Πάθος δὲ, ἢ ἀπὸ τοῦ συνδοιασμοῦ ἕξις γινομένη παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ὑποβαλλομένου πάθους, καὶ οἷον ἐκ συνεχῆς μελέτης καὶ φαντασίας. Πάλη δὲ, ἢ ἀντίστασις τοῦ λογισμοῦ, ἢ πρὸς ἀναίρεσιν τοῦ ἐν τῷ λογισμῷ πάθους, ἢ τοῦ ἐμπαθοῦς λογισμοῦ, ἢ πρὸς συγκατάθεσιν, καθὼς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· « Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. Ταῦτα δὲ ἀλλήλοις ἀντίκεινται. » Αἰχμαλωσία δὲ ἐστὶ βία καὶ ἀκούσιος τῆς καρδίας ἀπαγωγή, ἀπὸ προλήψεως καὶ μακρᾶς συντηθείας τυραννουμένης· συγκατάθεσις δὲ, ἢ κατάνευσις πρὸς τὸ πάθος τοῦ λογισμοῦ. Ἐνέργεια δὲ, αὐτὴ ἢ πρᾶξις τοῦ ἐν συγκαταθέσει ἐμπαθοῦς λογισμοῦ· ὁ τοίνυν τὸ πρῶτον ἀπαθῶς λογιζόμενος, ἢ ἀντιβρῆσει καὶ ἐμβριθείᾳ ἐκ πρώτης ἀποπεμπόμενος, ἢ γοῦν τὴν προσβολὴν, πάντα τὰ ἔσχατα ὑφ' ἐν περιέκοψε.

Ἀναίρεται μὲν ὑπὸ ἐγκρατείας ἢ γαστριμαργίας· ὑπὸ δὲ θεοῦ πόθου καὶ τῶν μαλλόντων ἀγαθῶν ἐφύσεως, ἢ πορνείας· ὑπὸ δὲ συμπαθείας τῆς πρὸς τοὺς πένητας, ἢ φιλαργυρίας· ὑπὸ δὲ τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς πρὸς πάντας ἀγάπης, ἢ ὀργῆς· ὑπὸ δὲ τῆς πνευματικῆς χαρᾶς, ἢ κοσμικῆς λύπης· ὑπὸ δὲ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς καρτερίας, καὶ τῆς πρὸς θεῶν εὐχαριστίας, ἢ ἀκηδίας· ὑπὸ δὲ τῆς κρυπτῆς μέντοι τῶν ἀρετῶν ἐργασίας, καὶ τῆς ἐν συντριβῇ καρδίας συνεχοῦς προσευχῆς, ἢ κενοδοξίας· ὑπὸ δὲ τοῦ μὴ κρίνειν τινὰ ἢ ἐξουθενεῖν, ὡς ὁ μέγιστος Φαρισαῖος, ἀλλ' ἡγεῖσθαι ἑαυτὸν ἔσχατον πάντων, ἢ ὑπερηφανία. Οὕτως οὖν τῶν εἰρημένων παθῶν ὁ νοῦς ἐλευθερωθεὶς, καὶ πρὸς θεὸν ἀνυψωθεὶς, ἀπεντεῦθεν ζῆ τὴν μακαρίαν ζωὴν, τὴν ἀβραβῶνα δεχόμενος τοῦ ἀγίου Πνεύματος· καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἀποδημήσας, μετὰ ἀπαθείας καὶ γνώσεως ἀληθοῦς, παρίσταται τῷ φωτὶ τῆς ἀγίας Τριάδος, μετὰ τῶν θείων ἀγγέλων, εἰς αἰῶνας ἀπεράντους καταλαμπόμενος.

^{4:3}
³ Matth. ¹¹ 17. ⁴ Galat. v, 17. ⁵ Luc. xviii.

Has octo cogitationes turbas ac molestiam conciere vel non conciere in nostra potestate non est. At immanere vel non immanere, affectus movere vel non movere, in nostra potestate est.

Et aliud quidem est aggressio, aliud hæsitatio, aliud lueta, aliud affectio, aliud approbatio, quæ proxima est operationi et ei assimilatur, aliud actio, aliud captivitas.

Aggressio est, cum quid simpliciter ab hoste in memoriam suggeritur, veluti, *fac hoc*, vel etiam *de Domino Deoque nostro*: « Dic ut lapides isti panes fiant³. » Et hoc, ut diximus, non est in nostra potestate.

Hæsitatio est cogitationis, quæ ab hoste suggeritur, exceptio, et quasi una cum eo meditatio, et quæ ab electione nostra profluit, voluptuosa consuetudo. Affectio est ab hæsitatione habitus, qui ab hoste suggerente inditur, et quasi continua meditatio et imaginatio. Lueta est cogitationis repugnantia ad affectum, qui in cogitatione est, aut ad cogitationem perturbationibus concitam extirpandum aut approbandum (4), ut ait Apostolus: « Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. Hæc autem sibi invicem opponuntur⁵. » Captivitas est violenta coactaque cordis tractio, per anticipationem et longam consuetudinem, veluti per tyrannidem occupati. Approbatio est ad affectum cogitationis consensus. Actio est ipsum opus cum approbatione cogitationis, quæ affectibus subditur. Qui itaque primum sine ulla perturbatione animo volvit, vel contradictione, aut gravitate, et constantia ab ipso primo impetu aggressionem ex sese ablegat, quæ postmodum sequuntur, omnia in uno solo resecavit.

Tollitur autem a temperantia gula; a divino desiderio et futurorum honorum appetentia, fornicatio; a commiseratione erga pauperes, avaritia; **513** a probitate et charitate in omnes, iracundia; a spirituali lætitia, mundanus mœror; a patientia et tolerantia, et in Deum gratiarum actione, acedia; ab occulto virtutum exercitio et continua in compunctione cordis oratione, vana gloria; a non dijudicando, aut contemnendo aliquem, uti jactabundus ille Pharisæus³, sed semetipsum omnium esse infimum existimando, superbia. Hac itaque ratione a jam dictis affectibus mens liberata, et ad Deum sublata, hic beatam vivit vitam, sancti Spiritus recipiens arrhabonem, et ex hisce postmodum emigrans, nullis perturbationibus obnoxia, et cum cognitione vera, sanctæ Triadis splendoribus astat cum divinis angelis in infinita sæcula collustrata.

NOTÆ.

(4) Ob Pauli locum sic vertendum est: Aut ad cogitationem perturbationibus concitam extirpan-

dam, sive etiam ad rationis a passione obsessæ consensum impediendum.

Cum itaque in tres partes, ut supra exposuimus, dividatur anima: tres namque, ut dictum est, sunt illius partes, altera quæ ratione, altera quæ ira, altera quæ concupiscentia ducitur: si in ea quæ iræ deservit, fuerit amor atque humanitas, et in ea quæ concupiscentiæ, puritas et temperantia, cogitatio est illustrata. Si vero in irascente inhumanitas, et in concupiscente intemperantia, cogitatio est obtenebrata. Cogitatio itaque tunc bene et temperanter se habet et illustratur, cum perturbationes illi subduntur, et creaturarum Dei rationes spiritaliter meditatur, et ad sanctam beatamque Triadem sublevatur. Ita tunc quoque rursum, id quod secundum naturam est, movet, cum omnes homines amore, et nullum ipsorum, aut odio aut excandescencia prosequitur; concupiscentia, cum humilitate, continentia, et paupertate adiectus mortificaverit, hoc est voluptatem carnis, pecuniarum et gloriæ transeuntis appetentiam, et sese in divinum et immortalem amorem converterit. Concupiscentia etenim ad tria movetur, ad voluptatem carnis, ad inanem gloriam, et ad pecuniarum fraudem, et ob hoc præter rationem desiderium, Deum, divinaque ejus præcepta spernit, divinæque nobilitatis obliviscitur, in proximum elletatur, cogitationem obtenebrat, cui facultatem non facit, ut in veritatem oculos dirigat. Quorum qui sublimiorem cogitationem possederit, antequam ex hac vita excedat, ut ante dictum est, regni cœlorum particeps sit, beatamque vivit vitam, non extra spem reposita iis, qui diligunt Deum, beatitate potiundi: cujus nos quoque per gratiam Christi utinam digni efficiamur. Amen.

Sed hæc quidem ita exposuimus quasi imparati, de virtutibus et vitiis compendiosum et apertum tractatulum digredientes, ut quilibet facili negotio eorum differentiam ac discrimen, hac singularum partium expositione dignoscere possit ac adjudicare. Hanc enim ob causam earum varias species, et singula quæque exposuimus, ut nulla virtutis aut vitii species, si fieri posset, ignoraretur, et ut virtutes quidem alacri animo ad nosmetipsos attrahamus, et eas potissimum, quæ animæ sunt, quibus et Deo proxime accedimus: vitia vero toto conatu declinantes fugiamus. Vere enim beatus ille est, qui virtutem quærit, et illam ambit **514** et diligenter conquirit, tanquam qui per eam Deo proximus fit, et mente cum eo conjungitur. Hoc namque proprie prudentia, fortitudo, sapientia, et cognitio est infallibilis, ac divitiæ quæ subripi non possunt: per virtutem actuosam ad speculationem Creatoris adduci. Virtus enim (ἀρετή) ita dicitur, διὰ τὸ αἰρεῖσθαι, id est, quod seligatur. Eam eligimus et volumus, quod nostra electione et voluntate, non coacte, et inconsulte bonum operemur. Prudentia etiam dicitur φρόνησις παρὰ τὸ νοεῖ φέρειν, ab eo quod menti afferat utilia.

Τριμερῆς τοίνυν οὖσα, ὡς προδεδήλωται, ἡ ψυχὴ τρία γάρ, ὡς εἶρηται, τὰ μέρη ταύτης εἶσι, λογισμὸς, θυμὸς καὶ ἐπιθυμία· ἐάν ἐστὶν ἐν τῷ θυμικῷ ἀγάπη, καὶ φιλανθρωπία, καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ καθαρότης καὶ σωφροσύνη, ὁ λογισμὸς ἐστὶ πεφωτισμένος. Ἐάν δὲ ἐν τῷ θυμικῷ ἢ μισανθρωπία, καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ ἀκολασία, ὁ λογισμὸς ἐστὶν ἐσκότισμένος· ὁ μὲν οὖν λογισμὸς τότε ὑγιαίνει καὶ σωφρονεῖ καὶ φωτίζεται, ὅτε τὰ πάθη ἔχει ὑποτεταγμένα, καὶ τοὺς λόγους τῶν κτισμάτων ἀγνικῶς θεωρεῖ, καὶ πρὸς τὴν μακαρίαν καὶ ἀγίαν Τριάδα ἀνάγεται. Ὁ δὲ θυμὸς τότε πάλιν κινεῖ τὸ κατὰ φύσιν, ὅτε πάντας ἀνθρώπους ἀγαπᾷ, καὶ πρὸς οὐδένα αὐτῶν ἢ λύπηθ, ἢ μνησικακίαν κέχτηται. Ἡ δὲ ἐπιθυμία, ὅταν ὑπὸ ταπεινοφροσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ ἀκτημοσύνης νεκρώσῃ τὰ πάθη, τουτέστιν ἡδονὴν σαρκὸς, καὶ χρημάτων καὶ δόξης παρερχομένης ἕφεσιν, καὶ τραπῆ πρὸς τὸν θεῖον καὶ ἀθάνατον ἔρωτα· καὶ γὰρ ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὰ τρία τὴν κίνησιν ἔχει, ἢ πρὸς ἡδονὴν σαρκὸς, ἢ πρὸς δόξαν κενὴν, ἢ καὶ πρὸς ἀπάτην χρημάτων, καὶ διὰ τὴν παράλογον ταύτην ἕφεσιν καταφρονεῖ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν θείων αὐτοῦ ἐντολῶν, καὶ τῆς θείας εὐγενείας ἐπιλανθάνεται, καὶ πρὸς τὸν πλησίον ἐκθηριούται, καὶ τὸν λογισμὸν σκοτίζει, καὶ οὐκ ἔῃ ἀναβλέψαι πρὸς τὴν ἀλήθειαν· ὧν ὁ ἀνώτερον κτησάμενος φρόνημα, ἀπεντεῦθεν, ὡς προείρηται, ἀπολαμβάνει τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ζῆ μακαρίαν ζωὴν, προσδοκίᾳ τῆς ἀποκειμένης μακαριότητος, τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν· ἧς καὶ ἡμεῖς ἀξιωθείμεν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

diligunt Deum, beatitate potiundi: cujus nos quoque per gratiam Christi utinam digni efficiamur. Amen.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως, ὡς εἶχομεν ἀμαθίας, ἀφελῶς ἐξεθέμεθα, εὐσύνοπτον καὶ σαφῆ σχεδιάσαντες τὸν περὶ ἀρετῶν καὶ παθῶν λόγον, ἵν' εὐχερῶς ἔχη τις διακρίνειν τε καὶ διαγινώσκειν τὴν τούτων διαίρεσιν τε καὶ διαφορὰν, τῇ μὲν τούτων λεπτομερίᾳ καὶ σαφηνείᾳ. Δι' αὐτὸ γὰρ τοῦτο, καὶ ποικίλον ἐκάστου καὶ πολυεῖδές ἐξεθέμεθα, ὡς μηδεμίαν, εἰ δυνατόν, ἰδέαν ἀρετῆς καὶ κακίαν ἀγνοεῖσθαι· καὶ οὕτως τὰς μὲν εὐθύμως πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπασώμεθα, τὰς ἀρετὰς δηλονότι καὶ μᾶλλον ψυχικὰς, δι' ὧν καὶ τῷ Θεῷ ἐγγίζομεν, τὰς δὲ γε κακίας καὶ σφόδρα ἐκκλίναντες διαδιδράσκωμεν· μακάριος γὰρ, ὡς ἀληθῶς, ὁ ἀρετὴν ζητῶν, καὶ ταύτην μετιῶν· καὶ ὅτι τί ἐστὶν ἀρετὴ ἐπιμελῶς ἐρευνῶν, ὡς δι' αὐτῆς ἐγγίζων τῷ Θεῷ, καὶ τούτῳ νοερῶς συγγινόμενος. Τοῦτο γὰρ κυρίως, φρόνησις ἰ... σοφία τε καὶ γνῶσις ἀψευδῆς, καὶ πλοῦτος ἀναφαίρετος, τὸ διὰ πρακτικῆς ἀρετῆς πρὸς θεωρίαν ἀναγεσθαι τοῦ ποιήσαντος. Ἀρετὴ δὲ καλεῖται, διὰ τὸ αἰρεῖσθαι· αἰρετὴ γὰρ καὶ θελητὴ, διὰ τὸ αἰρετῶς καὶ αὐτεξουσίως τὸ ἀγαθὸν ποιεῖν ἡμᾶς, οὐχὶ ἀβουλήτως καὶ ἀναγκαστῶς· φρόνησις δὲ λέγεται, τὸ παρὰ τῷ νοεῖ φέρειν τὰ ὑφέλιμα.

VARIÆ LECTIONES.

1 Deest ἀνδρεία. nam Allatius, fortitudine, posuit.

Εἰ βούλει δὲ, προσθήσωμεν τῷ ἀφελεῖ τούτῳ λόγῳ, ὡς χρυσοῦν ἐπισφράγισμα, καὶ περὶ τοῦ κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν, μικρὸν τοῦ τιμιωτάτου πάντων τῶν τοῦ Θεοῦ κτισμάτων, τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, μόνος ἐκ πάντων κατ' εἰκόνα ἐστὶ, καὶ καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ. Κατ' εἰκόνα μὲν λέγεται πᾶς ἄνθρωπος, κατὰ τὸ τοῦ νοῦς ἀξίωμα, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς, ἥτοι τὸ ἀκατάληπτον, τὸ ἀθεώρητον, τὸ ἀθάνατον, τὸ αὐτεξούσιον, καὶ μὴν καὶ τὸ ἀρχηγόν, καὶ τεκνογονικόν, καὶ οἰκοδομικόν· καθ' ὁμοίωσιν δὲ, κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον, καὶ τὰς θεωνύμους ταύτας καὶ θεομιμήτους πράξεις, ἡγούν· κατὰ τὸ φιλανθρώπως πρὸς τὸ ὁμογενὲς διακείμεθα· οἰκτεῖρειν τε καὶ ἐλεεῖν, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόδουλον, εὐσπλαγγνίαν τε πᾶσαν καὶ συμπάθειαν ἐνδείκνυσθαι. « Γίνεσθε γάρ, φησὶ Χριστὸς ὁ Θεός, οἰκτιρμονες, καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν οὐρανοῖς οἰκτιρμων ἐστὶ. » Καὶ τὸ μὲν κατ' εἰκόνα, πᾶς ἄνθρωπος κέκτηται· ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χάρισματά τοῦ Θεοῦ· τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν, σπάνιοι, καὶ μόνοι οἱ ἐνάρετοι καὶ ἅγιοι, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώποις μιμούμενοι· οὕτως ὑπεραγάθου φιλανθρωπίας ἀξιοθετήμεν καὶ ἡμεῖς, εὐαρεστήσαντες αὐτῷ δι' ἀγαθοεργίας, καὶ μιμητὰ γενόμενοι τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων Χριστῶ· ὅτι αὐτῷ ἐστὶν ἔλεος, καὶ αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, καὶ τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Quoniam ipsius est misericordia, et ipsi debetur gloria, honor, et adoratio cum Patre, sine principio, et sanctissimo et bono et vivifico Spiritu ipsius, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

⁶ Luc. 6, 36.

(5) Hæc auctoris mentem non satis promere videntur: non enim quia a Deo præscriptæ sunt actiones nostræ, θεωνύμοι, dicuntur; sed magis quia quiddam divinum sunt, hominesque Deos faciunt.

(6) Imo etiam secundum imaginem, κατ' εἰκόνα, et paulo post rursum secundum omnes Scripturæ interpretes vertendum erat, secundum simi-

Quod si tibi ingratum non fuerit, huic quoque simplici orationi tanquam aureum signaculum appingamus; illius nempe expositionem, quod de pusillo, omnium tamen divinarum creaturarum pretiosissimo, dictum est, *secundum imaginem et similitudinem*. Intellectu et ratione præditum animal homo, inter reliqua omnia solus secundum imaginem est et similitudinem Dei. Et secundum quidem imaginem dicitur homo quilibet, mentis et animæ dignitate, incomprehensibili nempe, inscrutabili, immortali, libero, necnon in alios dominatione, fabrilis artis et extruendarum ædium scientia. Secundum similitudinem vero, virtutis ratione, et actionibus nostris a Deo præscriptis (5), et quas cum exsequimur, Deum imitamur: hoc est humano animo homines amplecti, eadem servitute obstrictos commiserescere et diligere, omnem in alios misericordiam et commiserationem impendere: « Estote namque, ait Christus Deus, misericordes quemadmodum et Pater vester cœlestis misericors est ⁶. » Et ea, quæ sunt secundum similitudinem (6), singuli homines possident: donorum namque suorum Deum non pœnitet; at quæ secundum imaginem sunt, peritari, et soli illi, qui virtuti operam navant, et sancti sunt, et Dei bonitatem pro virium humanarum imbecillitate æmulantur: cujus humanitatis, omnem bonitatem superantis, digni utinam et nos efficeremur per bona opera, placiti Deo, et grati, et eorum, qui a prima

rerum creatione ei (7) placuerunt, imitatores facti.

NOTE.

litudinem, καθ' ὁμοίωσιν: quæ quidem similitudo, juxta Græciæ polissimum tractatores, in virtutum cultu sita est.

(7) In Græco legitur Χριστῷ, Christo, ad quem statim glorificationem dirigit Damascenus, qua tractatum suum absolvit, ac deinde ad Patrem, ac Spiritum sanctum.

515 DE INSTITUTIONE ELEMENTARI

ET TRIBUS QUÆ SUBSEQUUNTUR DISSERTATIONIBUS.

ADMONITIO.

Introductionem hanc elementarem Joannes Damascenus viva voce dictavit, quæ veluti præparatoria esset, ad intelligenda quæcunque de fidei dogmatis, orationibus tribus quæ proxime subsequuntur, edisseruit adversus Acephalos seu Monophysitas, Monotheletas, et Nestorianos. Nondum enim dialecticum opus conscripserat, nec proinde librum *De fide orthodoxa*, in quo postea pressiori, compendiariaque magis ratione omnia contulit, quæ in tribus istis dissertationibus fusius explicatiusque dixerat. In editionibus Coloniensi et Basileensibus,